

Rodina – její význam pro vývoj dítěte a jeho zdravotní stav

Doc. MUDr. Lubomír Kukla, CSc.

- je nejstarší základní společenskou skupinou, která je spjata jak nejrůznějšími vnitřními vztahy tak i navenek. Definovat ji přesně je velmi obtížné a náhledy mohou být různorodé. Podle Dunovského lze rodinu chápat jako **malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení).... apod.**
- Rodina představuje bio-sociální systém, který se neustále vyvíjí v koloritu celé společnosti.

Význam rodiny pro vývoj dítěte

- je nezastupitelný. Dítě se do rodiny rodí, od svých rodičů dostává genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství, a to v oblasti tělesné, duševní i sociální. Především v rodině se v počátku života dítěte děje proces socializace.
- Rodina určuje sociální status dítěte. Prostřednictvím rodiny si dítě uvědomuje své místo a svoji roli ve společnosti.

Funkce rodiny - jsou čtyři:

- a) biologicko – sexuálně - reprodukční
- b) ekonomicko - zabezpečovací
- c) emocionální
- d) socializačně - výchovná

Poruchy rodiny:

- Jako poruchu rodiny rozumíme takovou situaci, kdy rodina v různé míře neplní svoje funkce, jednu či více. Ve vztahu k dítěti je nejvýznamnější porucha funkce socializačně výchovné.

Podle kvality naplňování výše uváděných funkcí rozeznáváme rodiny:

- a) funkční - cca 80 %
- b) problémové - cca 15 %
- c) dysfunkční - cca 4 %
- d) afunkční - cca 1 %

Diagnostika funkčnosti rodiny se provádí dotazníkem funkčnosti rodiny (DFR) dle Dunovského.

Příčiny poruch rodiny jsou:

- **objektivní** - na vůli rodičů nezávislé
- **subjektivní** - na vůli rodičů závislé
- **smíšené.**

- *Rodiče se nemohou - nechtějí - neumí o dítě postarat*

1. nemohou se postarat:

- nežijí - jsou ve výkonu trestu - dlouhodobě mimo domov ze studijních či pracovních důvodů - dříve delší vojenská služba - postižení rodiče (invalidita) - nemoc rodiče - nemoc dítěte
- přírodní katastrofy + devastace prostředí = povodně, zemětřesení, tajfuny - válečné konflikty, nasazení do války, nutnost opustit zemi z důvodů pronásledování, hladomor, epidemie
- nezaměstnanost, bída, velký počet dětí
- rozpad rodiny (rozvod - svěření dítěte do péče jednoho z rodičů), upřesněný styk druhého rodiče s dítětem, časté je zabraňování styku dítěte s jedním z rodičů
- zbavení svéprávnosti - zbavení rodičovských práv - umístění dítěte do ústavní péče
- rodič (otec) neví, že je rodičem (otcem)

2. nechtějí se postarat:

- rodič je dysharmonická osobnost s rysy psychopatie, maladaptace, alkoholik, drogově závislý jedinec, gambler apod., dítě je nechtěné (např. "pracovní úraz" na E 55) apod. Jde de facto o sociálně osiřelé děti, ohrožené vlastním rodinným prostředím.

3. neumí se o dítě postarat:

- nezralost rodiče (adolescentní rodič) nebo naopak již rodiče staří, neschopnost se vyrovnat se zvláštními situacemi, jako je např. dítě narozené mimo manželství, dítě s postižením, dítě v náhradní péči apod., neschopnost přijmout určité společenské normy, rodič s mentálním či jiným postižením (příklady z praxe).

4. Protipólem jsou rodiče, kteří se o dítě nadměrně starají

- Současná doba přináší menší počet dětí v rodině, často jedno, na které se upírají snahy rodičů, zvyšují se nároky (navíc rodiče často starší). To vše vede k rozmazlování, nerespektování druhých, nepřipravenost na samostatný život.

5. Jako speciální kategorii zde ještě můžeme uvést vědomé **ubližování, týrání a zneužívání**, kterému bude věnována speciální kapitola.

Deprivace:

- Dlouhodobé nenaplnění odůvodněných potřeb. Dělíme ji tak jako potřeby na biologickou (tělesnou), psychickou a sociální.

Trendy v současných rodinách:

- ubývá dětí (na jednu fertlní ženu je v průměru 1,6 dítěte) - negativní populační bilance = "demografické šetření"
- přibývá mladých párů, které zůstávají cíleně bezdětné
- přibývá bezdětných párů z důvodů neplodnosti (jednoho, či obou) – cca 19 % - obě pohlaví stejně
- dítě se odkládá na pozdější dobu (před revolucí průměrný věk prvorodiček 19 let, nyní 30 let) z důvodů ekonomických, sociálních, studijních (VŠ), "cestovatelských a poznávacích", bytových,

- kvalitní antikoncepce, která je daleko více ženami užívána (cca 3-4krát častěji než před rokem 1989) - děti více plánované, menší počet dětí nechtěných
- častější spoluzití mladých lidí beze sňatku
- vyšší podíl dětí narozených mimo manželství apod....
- ubývá společně tráveného času rodičů a dětí v rodinách + chronický nedostatek času v péči o dítě vůbec